

המשכב והמושב - אחד הוא

תגובה למאמרו של שמעוני גרטי

בגליון הקודם התפרסם מאמרו של שמעוני גרטי, הבוחן את פסוקי התורה על משכב הזב ומושב, ומעלה הבדלים עקרוניים ביניהם, על פי לשון התורה "משכב" (ויקרא ט"ו, ה), לעומת "כל הכלי אשר ישב עליו" (שם שם, ד). עיקר דבריו, שבמושב יש דרישה אובייקטיבית ל'כלי', ואילו במושב יש דרישה למצע המשמש לשכיבה על פי רצונו הסובייקטיבי של בעליו. מתוך כך עולים, לדעתו, כמה חילוקים הלכתיים ביניהם, בניגוד לדברי הרמב"ם (הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ו ה"א): "המשכב והמושב אחד הוא". לעניות דעתי, דברים אלו אינם עומדים במבחן הביקורת, ונעמוד על כל הבחנותיו ההלכתיות כסדרן במאמרו:

א. צירוף שיעורים - שנינו במעילה פ"ד מ"ו: "הבגד והשק, השק והעור, העור והמפץ - מצטרפין זה עם זה. רבי שמעון אומר: מפני שהן ראויין ליטמא מושב". המחבר שואל, מדוע הזכיר ר' שמעון את המושב דווקא, ולא נקט 'מדרס', הכולל משכב ומושב? ותשובתו, שהצירוף למשכב אינו משמעותי לגבי הגדרת הדבר ככלי לעניין טומאות אחרות, מה שאין כן הצירוף למושב, בו נדרש 'כלי'.

ראייתו אינה מובנת, שכן ר' שמעון בא להסביר מדוע הבגד, ששיעורו לטומאה שלושה של שלושה טפחים מצטרף לשק, ששיעורו ארבעה על ארבעה,¹ ומבאר ר' שמעון, שמכיוון שיש דין שבו כולם שווים, דהיינו טומאת מושב, שבו די לכולם אפילו בשיעור הקטן של טפח על טפח, לכן הם מצטרפים יחד בשיעור גדול יותר. אולם לטומאת משכב, יש צורך בשיעור גדול של ארבעה טפחים.²

והרי גם הכותב מודה, שהכלל "כל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת" נאמר גם בראויים לשכיבה (ואדרבה, הדוגמא לכך בבבא קמא כה ע"ב הוא המפץ),

1 כלים פכ"ז מ"ב.

2 ירושלמי, בבא קמא פ"א ה"א.

ומכאן, שגם טומאת משכב קשורה להגדרת החפץ כ'כלי' הראוי לטומאה אחרת.

ב. מדרס בכלי שאין במינו טהרה במקווה - הכותב מציע, שהסייג "יש במינו טהרה במקווה"³ נאמר על משכב בלבד, ואילו מושב מקבל טומאת מדרס גם אם אין במינו טהרה במקווה (אלא אם כן הוא שביר, כחרס). זהו לדעתו, ההסבר לדין כופת שאור שייחדה לשיבה⁴ המקבלת טומאת מדרס; ולא כפירוש התוספות,⁵ שהשאור נחשב "יש במינו טהרה במקווה".

יש להעיר על לשון ר"ת:

דאמרינן בחולין: "כפת שאור שייחדה לשיבה מקבלת טומאה ונעשת אב הטומאה". ופריך התם: "והא אמרינן כל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה", ומתריץ "כששימש - מעשה עץ שימש"

(ספר הישר חלק החידושים, סי' שמג).

בגמרא לפנינו שם הגרסה אחרת, שהגמרא תמהה, שאם כן "מצינו לאוכלין שמטמאין טומאה חמורה", אך לגרסת ר"ת, מפורש כאן להדיא שלא כדברי הכותב, שהגמרא אכן מחייבת "טהרה במקווה" כתנאי לדין מושב!

אפשר, שדברי ר"ת אינם גרסה⁶ אלא פירוש: לדעתו, מקור הפשטות שבה הגמרא אומרת שאוכלין לא נעשים אב הטומאה הוא הכלל האמור, שכל דבר שאין לו טהרה במקווה אינו נעשה אב הטומאה. והתירוצ "מעשה עץ שימש" פירושו, שביטול השאור מאכילה והפיכתו לכלי מחשיב אותו ככלי עץ, שיש לו טהרה במקווה. פירוש זה אינו מוכרח - שכן יש מקום לומר, שהגמרא מניחה בפשטות שאוכלין אינם מטמאין טומאה חמורה משום שבמשכב ומושב בעינן כלי, ואוכל, גם אם הוא בצורת כלי או מתפקד זמנית ככלי, אין עליו שם "כלי". כמו כן, יש מקום להפקיע את האוכלין מן המדרס מן הטעם "עמוד ונעשה מלאכתנו". אך דווקא לשיטתו של הכותב, שבמשכב לא בעינן

3 שבת פד ע"א.

4 פסחים מה ע"ב וחולין קכט ע"א.

5 שבת פד ע"א ד"ה לאפוקי.

6 לא מצאתי לגירסה כזו תימוכין בדקדוקי סופרים ובראשונים.

"כלי", ואף לא נאמר דין "עמוד ונעשה מלאכתנו", חוזרת השאלה למקומה:
מדוע באמת אוכלין לא נטמאים מדרס?!

גם עצם הסברה לחלק בין משכב למושב בעניין "יש במינו טהרה במקווה" אינה מובנת: דווקא לשיטתו, שבמושב נדרש 'כלי' ובמשכב לא, ראוי היה לומר שבמושב נדרש 'כלי' כמשמעו בדינים אחרים, דהיינו, שראוי לקבל טומאה, ואילו במשכב ייטמא גם מה שאין לו טומאה וטהרה במקווה!

נוסף על כך, נראה שחידושו נסתר מדין כסאות של אבן: על פי דרכו של הכותב, מסתבר שגם הם ראויים לטומאת מדרס, שכן הם עשויים לישיבה, ואינם שבירים; אך שנינו במסכת נידה:

שלש נשים... שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם - כולן טמאות. ישבו על ספסל של אבן... ר' נחמיה מטהר, שהיה רבי נחמיה אומר: כל דבר שאינו מקבל טומאה - אין מקבל כתמים (פ"ט מ"ג).

וברור, שאף תנא קמא מודה שהכסא אינו מקבל טומאה, ואין מחלוקתם אלא בדיני כתמים.

וכן בתורת כוהנים לפרשת מצורע:

אשר ישב עליו הזב יטמא - ... אוציא את אלו ולא אוציא כסא של גללים, ושל אדמה, ושל אבנים? תלמוד לומר: 'כלי', כלי המיוחד

(פרשת זבים פרק ב, ד).

כלומר, הראוי לטומאה ולטהרה, כדברי הגמרא. על כורחנו, יש לומר כטעמם של תוספות, שכופת שאור שונה מכלים אלו בכך ש"יש במינה טהרה במקווה", כלומר, שהיא נחשבת ככלי עץ.

הכותב מסתמך גם על רש"י, שכותב בכמה מקומות טעם אחר לטהרת כלי חרס מטומאת מושב, שמבחינה מעשית הרי הוא שביר ואינו ראוי לכך. מדוע רש"י אינו מסתפק בגזרת הכתוב, שמשכב צריך להיות "יש במינו טהרה במקווה"? משום שהמושב שונה בזה מן המשכב. לביאור אחר של שיטת רש"י עיין במאמרו של הרב משה צבי נריה זצ"ל המסביר, שביסודו של דבר הטעם להעדר מדרס בכלי חרס הוא שאינו מתאים לכך, והדרשה המצריכה

טהרה במקווה באה להשלים פרטים מסוימים, כגון במקרה שייחד את כלי החרס לשיבה.

אגב, יש להעיר על טענת המחבר בהערה 11, שלשיטת הרמב"ם כלי קיבול של חרס מקבל טומאת מדרס. המחבר מדויק כך מלשון הרמב"ם (הלכות כלים פ"א ה"ח): "פשוטי כלי חרס כגון מנורה וכסא ושולחן של חרס וכיוצא בהן אין מקבלין טומאה מן הטומאות ולא טומאת מדרס", ומשם משמע שכלי חרס המקבלים נטמאים במדרס. אבל נראה שכוונת הרמב"ם להשמיע רבותא, שהפשוטים אינם מקבלים אפילו טומאת מדרס, אף על פי שהם ראויים לה, כגון כסא ושולחן, ואין כוונתו לומר, שהמקבלים טמאים מדרס. הדברים מבוארים היטב ברמב"ם במקומות אחרים, כגון בהלכות כלים פ"ג ה"א: "כבר ביארנו בכמה מקומות שאין כלי חרס מתטמא אלא מאוירו או בהיסט הזב". וכן בהלכות טומאת מת פ"ו ה"ג: "כלי חרש פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין, ואינן טמאין אלא מאוירן או בהיסט הזב". וכן בהקדמתו לסדר טהרות: "שאיין כלי חרש נעשה אב הטומאה לעולם, שהכלים שנעשין אב הן מה שמתטמא במת או במשכב ומושב או מרכב או צרעת, ואין כלי חרש ראוי למשכב ומרכב".⁸ וכן בפירוש המשנה בכלים פכ"ז מ"א (וכפי שמוכח מהמשנה עצמה שם), ועוד.⁹

ג. "עמוד ונעשה מלאכתנו" - הכותב מציע, שהתנאי "עמוד ונעשה מלאכתנו" נאמר רק במושב, ואילו במשכב, כל כלי הראוי לכך - טמא מדרס, גם אם הוא מיועד למלאכה אחרת, שהמשכב מהווה הפרעה לה.

בתורת כוהנים מפורש להפך:

אשר ישכב עליו הזב יטמא - יכול אפילו שכב על עדיינה ועל הדלת? תלמוד לומר: "משכב", ולא עדיינה ולא הדלת... או יכול שאני מרבה הסרוד, והדף של נחתומים, ועריבה גדולה שהנדות שוככות בתוכה? תלמוד לומר "אשר ישכב עליו" - המיוחד לשכיבה, ולא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו

(שם, פיסקה א-ג).

8 מהדורת מוסד הרב קוק עמ' כ"ד וכבר קדם.
9 המחבר מציין עוד לדברי רש"י ורמב"ה בבכורות לח ע"א, הסוברים לדעתו, שכלי קיבול של חרס מקבל טומאת מדרס, ולא הבנתי דיוקו מדבריהם

הכותב אמנם רומז למקור זה, אבל חותר להוכיח שהגמרא איננה סוברת כן. יש להקדים, שדין התורת כוהנים, שעריבה טהורה ממדרס משום שעשויה למלאכתה ולא למשכב, מפורש במשנה (כלים פ"כ מ"ב). כמו כן, פרק כד בכלים כולו עוסק בדין "עמוד ונעשה מלאכתנו", ובו דוגמאות רבות מאד לכלים, הטהורים מטומאת מדרס אם הם משמשים למלאכה אחרת, שהמדרס מהווה הפרעה לה. רוב הדוגמאות בפרק זה עוסקות בכלים הראויים לשכיבה, כגון עגלה המשמשת למשאות,¹⁰ מטה של זגגין (שם מ"ח), וסדין המשמש כווילון (שם מ"ג).

כמו כן יש להוכיח מהגמרא בביצה (יד ע"ב): "והאמר עולא: מפני מה אמרו וילון טמא? - מפני שהשמש מתחמם כנגדו". הרי הוילון ראוי למשכב, וממילא מיטמא גם טמא מת, ומה מקום לשאלת עולא? אלא שהשימוש בוילון למשכב הוא "עמוד ונעשה מלאכתנו" לוילון.

כמובן, ניתן לטעון שעולא סובר כמשניות והתורת כוהנים, ואילו סוגיות אחרות בתלמוד חלוקות על כך. השאלה היא, באיזו מידה המושג "אפושי פלוגתא לא מפשינן" קיים בעולמנו הלמדני, ואיזה "מחיר" בפשטי הלשוניות ראוי "לשלם" עבור זה. לעניות דעתי, הדרך הסבירה והמקובלת היא לתאם בין המקורות כל עוד אין בכך דוחק של ממש; ובנדון דידן, ראיות הכותב מן הגמרא אינן מספיקות כלל.

שתי ראיות מביא הכותב מן הגמרא לכך שלא אומרים "עמוד ונעשה מלאכתנו" במשכב:

1. מלשונו של אביי (חגיגה כג ע"ב) "שלא אמרו קורדום מטמא מושב", ולא בביטוי הנפוץ "מטמא מדרס", מסיק הכותב, שדין זה אינו נאמר במשכב. אך הביטוי "טמא מושב" אינו כה נדיר.¹¹ אביי מזכיר את המושב מן הטעם הפשוט, שקורדום ראוי לשבת עליו ולא לשכב עליו!
2. הברייתא בבבא קמא כה ע"ב, העושה קל וחומר מפכים קטנים למפץ:

ומה פכים קטנים, הטהורים בזב, טמאים באהל המת; מפץ, הטמא בזב, אינו דין שטמא באהל המת?

10 משנה ב, המובאת גם בגמרא בשבת פד ע"א.

11 עיין למשל כלים פט"ו מ"ג ומ"ו

הכותב שואל, מדוע לא עשתה הגמרא קל וחומר מסאה ותרקב (היינו, הדוגמא הקלאסית לכלים הטהורים ממדרס מחמת שעשויים למלאכה אחרת)? ותשובתו, שמכיוון שהגמרא דנה על מפץ, המיועד למשכב - לא יכלה להוכיח מכלים הראויים למשכב ועשויים למלאכה אחרת, כי כלים אלו אכן טמאים. ברם, תשובה זו אינה מספקת, שכן הפכים הקטנים, מהם מוכיחה הגמרא, אינם מתאימים לא למושב ולא למשכב, ובכל זאת הגמרא מוכיחה מהם! אם כן, יכלה הגמרא להוכיח מסאה ותרקב המתאימים לישיבה ולא לשכיבה, באופן הבא: ומה סאה ותרקב, המתאימים לישיבה, טהורים ממדרס וטמאים באוהל המת, מפץ, המתאים לשכיבה ומיועד לה וטמא מדרס, אינו דין שיטמא באהל המת?

גם הנחת הכותב שמפץ מיועד לשכיבה, אינה פשוטה. עיין כלים פכ"ד מ"י: "שלושה מפצות הן: העשויה לישיבה..."¹², כדוגמא לעשוי למדרס, ולא "העשויה לשכיבה". ובתוספתא בכלים: "השק והעור והמפץ שנקרעו, אם נותנן על הכסא ובשרו נוגע בכסא - טמא" (בבא בתרא פ"ו ה"א).¹²

אך לאמתו של דבר, הקושיה על הברייתא, מדוע לא עשתה קל וחומר מסאה ותרקב, מעיקרא ליתא. הקל וחומר מ"פכים קטנים" התבאר בראשונים בשתי דרכים: שיטת רש"י (ד"ה פכין) ותוספות (ד"ה ומה), שהכוונה לכלי חרס קטנטנים, שהזב אינו יכול לטמאם כלל, מפני שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, וגם פתחו צר עד כדי כך, שהזב אינו יכול להכניס שם אצבעו.¹³ לשיטה זו, "טהורים בזב" היינו - מכל טומאות הזב, והברייתא חותרת לעשות קל וחומר מכלים שאין להם שום טומאה בזב. ממילא, אין מקום להקשות מדוע הברייתא לא עשתה קל וחומר מסאה ותרקב, שכן הללו נטמאים במגע הזב, ואילו הברייתא מעדיפה ללמוד מכלים שאין להם שום טומאה בזב, ואף על פי כן הרי הם טמאים באהל המת.¹⁴

12 אם כי, נראה שהדבר שנוי במחלוקת ראשונים, עיין רש"י שם בבבא קמא (ד"ה מפץ שמתמא), הכותב שהמפץ נועד לשכיבה, ובתוספות בכתובות סה ע"א ד"ה מפץ, וביראים סי' תכא.

13 ומתחדש כאן, שמה שאינו מיטמא במגע - אף אינו מיטמא בהיסט.

14 כך כתבים התוספות שם (ד"ה ומה): "ושמא ניחא ליה למנקט פכין קטנים שטהורין מכל טומאת זב", וכן בעוד ראשונים שם.

לעומת שיטה זו, שיטת הגאונים¹⁵ רבינו חננאל והרמב"ם¹⁶ ש"פכים קטנים" הם כלי שטף שאינם ראויים לשיבה, וכוונת הגמרא באומרה "טהורים בזב" טהורים מן המדרס. גם לשיטה זו, אין מקום להקשות מדוע לא נעשה הקל וחומר מסאה ותרקב, הראויים טכנית לשיבה אלא שהשיבה מבטלת אותם ממלאכתם, שכן טהרת הפכים פשוטה יותר, משום שאינם מתאימים כלל לשיבה. ועוד, שרבינו חננאל והרשב"א על אתר אכן מסבירים, שהפכים מסוגלים לשיבה, אלא שהם טהורים מדין "עמוד ונעשה מלאכתנו!" על פי שיטתם, ראיית הכותב היא ראייה לסתור.

ד. משכבו ולא הגזול - המחבר סבור, שכלי הראוי לשיבה מופקע מדין זה, ורק בכלי הראוי לשכיבה נאמר הדין, שגזלן אינו יכול לטמאו.¹⁷ גם בנקודה זו, אין דבריו מתיישבים. המקור במשנה לדין משכב גזול הוא המשנה בכלים פכ"ו מ"ח:¹⁸

עורות בעל הבית - מחשבה מטמאתן, ושל עבדן - אין מחשבה מטמאתן.
של גנב - מחשבה מטמאתן, ושל גזלן - אין מחשבה מטמאתן.

לא מבואר במשנה מה טיבם של עורות אלו, ופשוט, שעורות עשויים לשמש בין למשכב ובין למושב, ואין המשנה מחלקת ביניהם. יתירה מזו: נראה שמשנה זו נסמכת על משנה ה' שם:

אלו עורות טמאין מדרס: עור שחשב עליו לשטיח, עור סקורטיא, עור קטבוליא, עור החמר, עור הכתן, עור הכתף, עור הרופא, עור העריסה, עור הלב של קטן, עור הכר, עור הכסת.

פירושים שונים נאמרו בטיבם של עורות אלו, והאם טומאתם מחמת השימוש האמור במשנה או מחמת שימוש משני לשכיבה או ישיבה. מכל מקום, כמה מפרשים מציינים במפורש שמדובר גם בעורות לשיבה, כגון הרמב"ם, הכותב: "וכל אלו מתחילת עשייתן ידוע שפעמים יושבים עליהם ולפיכך טמאים מדרס", וכן ברע"ב לגבי עור השטיח, וכן בתפארת ישראל ובמשנה אחרונה. כך גם משתמע מגודלם של חלק מעורות אלו, כגון עור

15 המובאת בראב"ד (ד"ה מה פכין) וברשב"א (ד"ה ומה פכין).

16 פירוש המשניות כלים פכ"ד מ"י.

17 לדעת רש"י בבבא קמא סו ע"ב.

18 המובאת בסוגיה הנ"ל בבבא קמא, עיי"ש.

הכתף, שכל המפרשים כותבים שהוא מונח על הכתף להקלת המשא, ומשמע שמדובר על גודל שאינו מתאים לשכיבה.

ה. ההבחנה הכללית בין פסוקי המושב לפסוקי המשכב - פרשה זו, ללמד על הכלל כולו יצאה. אינני מכיר את ספרו של המחבר **היטלים הלכתיים בשיטת הבחינות**; אך משם הספר משתמע, שהכותב נוקט כשיטה עקבית לדייק בלשוניות התורה ובשינויי סגנונותיה בפרשיות הדומות זו לזו, ולהעלות מהן חילוקים הלכתיים, כדוגמת מאמרו זה. אין זה מן התבונה ומן הנימוס לבקר את שיטתו בכללה על סמך דוגמא בודדת, ולפיקך אכתוב את הדברים על דרך החיוב, ולא כהתמודדות עם שיטה פלונית, ואפשר, שיש בהם משום "התפרצות לדלת פתוחה".

זו לשון **המלבי"ם** בהקדמתו לספר ויקרא, על שיטת חז"ל בדרישת פרשיות שיש ביניהן הבדלים דקים בלשונותיהן, כפרשת עולת בקר ופרשת עולת צאן:

פרשיות כפולות דרשו חז"ל כל המילות שבפרשה השניה כאילו הם כפולות
בפרשה הראשונה... וכן כל השינויים

(**אילת השחר**, הקדמה לספר ויקרא, כלל רמב).¹⁹

ההבדלים הדקים שבין הפרשיות מתפרשים כבאים לתת דין משותף לשתיהן, המורכב מצירוף המשמעויות הסותרות בשתיהן. לדוגמא: כגון "וקרבו וכרעיו" (ויקרא א', ט) בצאן, שמשמעו - הקטרת אבריו בנפרד מקרבנות אחרים, לעומת "והקרב והכרעים" (שם שם, יג) בבקר, שמשמעו - הקטרה גם בתערובת, מתפרשים כך: יש תערובת איברים המוקטרת יחד, כגון תערובת איברי עולה בעולה; ויש שאינה מוקטרת בתערובת, כגון תערובת כשרים ופסולים, וזאת, בין בבקר ובין בצאן.²⁰ גם הבדלים בולטים הרבה יותר, כגון אזכור הסמיכה בעולת בקר בלבד, ודין השחיטה בצפון בעולת הצאן בלבד - לא מנעו מחז"ל להשוותן זו לזו, ולקבוע שיש חובת סמיכה וצפון בשתיהן.

19 עיין שם באריכות, בעשרות דוגמאות.

20 **התורה והמצווה** סי' נה, על **תורת כהנים**, דבורא דנדבה ו, ו.

זוהי דרכם של חז"ל גם בפרשיות השונות בשלמי בקר וכבש ועז,²¹ וכן בפרשיות החטאת,²² ועוד רבים.

נראה ליישם את הדברים גם בנדון שלנו: "משכבו" משמעו - שלו, ואילו "הכלי אשר ישב עליו" אינו דווקא שלו. אם היינו מפצלים לגמרי בין הפרשיות, ראוי היה לומר שבמשכב נדרשת בעלות גמורה, כמו דין "לכם" בארבעת המינים; אך השיתוף עם דין המושב מוליד דין ממוצע בשניהם - נדרשת בעלות מסוימת, לאפוקי גזלה, אך שאלה ושכירות מספיקה כדי לטמא.

עדיין ראוי להעלות את השאלה, מדוע בחר הכתוב לומר דווקא במשכב "משכבו" ולא במושב? ברובד הפשט, נראה שהטעם ברור: בדרך כלל, "משכב" הוא חפץ אישי של האדם.²³ באשר לשאלה השנייה, מדוע דווקא במושב בחר הכתוב לומר "כלי" ולא במשכב, יש לומר, ש"משכב" בדרך כלל הוא מצע רך, מעין הפיג'מה או הסדין שלנו, ולא המיטה.²⁴ חפצים רכים, כגון בגדים, אינם קרויים 'כלי' בלשון התורה, אלא רק על דרך ההכללה, כמו בפסוק: "מכל כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם" (ויקרא י"א, לב). וכן: "וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו" (במדבר ל"א, כ). ועוד: נראה שהתורה אומרת "הכלי אשר ישב עליו" ולא "מושבו", כדי להוציא מהבנה מוטעית שהכוונה למקום המגורים בכללו.²⁵

כיוצא בזה נהגו חז"ל באשר למרכב, המוזכר בזב ולא בזבה: להלכה אין כל הבדל בין מרכב הזב למרכב הזבה, וברובד הפשט ביארו חז"ל, שהתורה העדיפה שלא לדבר על מרכב הזבה מפני הצניעות.²⁶ כמו כן לגבי מושב בועל

21 **התורה והמצווה** סי' קעד, על **תורת כהנים**, דבורא דנדבה יד, ג.

22 עיין זבחים לד ע"ב על "את דמו ישפך" (ויקרא ד', כה) בשעיר נשיא לעומת "את כל דמה ישפוך" (שם שם, ל; ושם, לד) בחטאת הדיוט.

23 לכל אדם בבית יש מיטה ושמיכה ופיג'מה המיוחדים לו; אבל בדרך כלל, אין כסא השמור לו.

24 ראה "אם חבול תחבול שלמת רעך עד בוא השמש תשיבנו לו. כי היא כסותו לבדה, היא שמלתו לעורו, במה ישכב" (שמות כ"ב, כה-כו); "אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיו" (משלי כ"ב, כז); ועיין עוד שמואל ב' י"ז, כח.

25 כמו "ומושב בני ישראל" (שמות י"ב, מ), "מחוץ למחנה מושבו" (ויקרא י"ג, מו).

26 פסחים ג ע"א.

נידה, שלא הוזכר בתורה, אלא רק "כל המשכב אשר ישכב עליו יטמא" (ויקרא ט"ו, ד), חז"ל לא הבדילו בכך,²⁷ והזכרת המשכב דווקא מתבארת בפשטות, מתוך הקשר שבין טומאתו לבין תשמיש המטה.

סיכום הדברים: אין כל הבדל עקרוני או הלכתי בין משכב למושב, וההבדל היחיד ביניהם הוא בשיעור, שמשכב זקוק לד' טפחים ואילו המושב לטפח. כך מוכח מדברי חז"ל בכמה מקומות, ואין ראיה של ממש לפצל בין הדינים. החילוקים בסגנון התורה לגביהם ניתנים לביאור על פי פשוטו של מקרא, ואינם תשתית מספיקה להניח חילוק הלכתי ביניהם. דרכם של חז"ל בכגון זה - שני דינים זהים לכאורה הנאמרים בסגנונות שונים - ללמוד מן הסגנונות השונים דין ממוצע התקף בשני המקרים.

27 עיין במשניות נדה פ"י מ"ח; זבים פ"ה מ"א.